

Over de lange duur van auteursrechten en de Creative Commons-licentie

Eind 2012 mocht Creative Commons tien kaarsjes uitblazen. Een goede reden om even dieper in te gaan op dit fenomeen. Hoe ontstond Creative Commons? Welke filosofie ligt aan de basis? Waarvoor dient het? En natuurlijk ook: welke voordelen heb je erbij om de Creative Commons-licentie te gebruiken voor je werk? Creative Commons is een geslaagde poging om het auteursrecht en een toegankelijke cultuurproductie met elkaar te verzoenen.

AUTEURSRECHTEN

Boeken, gedichten, muziek, films, theaterstukken, schilderijen, beeldhouwwerken, foto's enz. zijn beschermd door het auteursrecht. Voor muziek- en filmopnames zijn er ook naburige rechten. Dat is een goede zaak voor de schrijvers, componisten, muzikanten, regisseurs, acteurs, fotografen enz., want op deze manier kunnen ze vergoed worden voor de exploitatie van hun werk. Ook de producers van muziek- en filmopnames kunnen zo hun investeringen terugverdienen en misschien zelfs winst maken.

Even terug in de geschiedenis. In de achttiende eeuw keurde het Britse parlement de "Statute of Anne" goed. Dit was de eerste wet die een copyright aan de auteurs toekende, gedurende een periode van 14 jaar. Indien de auteurs na het verstrijken van deze termijn nog in leven waren, was het mogelijk de bescherming van hun werken voor dezelfde duur te verlengen. In België moesten de auteurs wachten tot 1886 vooraleer hun werk een wettelijke bescherming kreeg. Maar de termijn was wel veel langer: tot 50 jaar na hun overlijden en in 1994 werd dit zelfs opgetrokken tot 70 jaar. Voor muziek- en filmopnames ligt dit anders: die zijn maar voor een periode van vijftig jaar na de opnamedatum beschermd. Na afloop daarvan komen de werken in het publieke domein terecht en mag iedereen ze kopiëren, verspreiden of wijzigen.

ERIC ELDRED EN MICKEY MOUSE

In de jaren '90 had de gepensioneerde Amerikaanse programmeur Eric Eldred een online- bibliotheek gecreëerd met kunstwerken die tot het publiek domein behoren. Hij beperkte zich niet tot het reproduceren van de werken (wat op zich al interessant was), hij voorzag ze ook van beelden en commentaar.

In de Verenigde Staten gold het auteursrecht toen tot 50 jaar na het overlijden van de auteur. Werken gemaakt in opdracht van een onderneming (“work for hire”) bleven tot 75 jaar na de eerste publicatie of distributie beschermd. (in tegenstelling met ons systeem, waar de originele rechten altijd eigendom zijn van de auteur-natuurlijke persoon, is het in de VS mogelijk dat een bedrijf van meetaf aan de rechten bezit)

Eldred stond op het punt om de poëziebundel *New Hampshire* van Robert Frost, die in 1999 in het publieke domein zou vallen, onder handen te nemen. Maar dat was buiten het Amerikaanse Congres gerekend. Een lobbycampagne van Amerikaanse producenten, waaronder de Walt Disney Company (en naar verluid tevens de sponsoring van enkele verkiezingscampagnes), zorgde ervoor dat het Congres in 1998 de “Copyright Term Extension Act” goedkeurde. Deze wet, die ook wel eens de “Mickey Mouse Protection Act” genoemd, verlengt het auteursrecht tot 70 jaar na het overlijden van de auteur (zoals in Europa). “Work for hire”-werken zijn voortaan beschermd tot 95 jaar na de eerste uitgave.

Het is merkwaardig dat net Disney ervoor gezorgd heeft dat haar films voorlopig niet door anderen bewerkt mogen worden, terwijl zijzelf net groot geworden is dankzij bewerkingen van verhalen uit het publieke domein (zoals Sneeuwwitje).

Het is misschien jammer dat Mickey Mouse en de films van Laurel en Hardy twintig jaar langer beschermd zijn, maar dat is niet het grootste probleem. Deze cultuurproducten hebben nog altijd een commerciële waarde en je kan ze zonder moeite vinden in de winkel of bekijken op het internet of op tv. Maar voor 95% van de film- en muziekproductie uit de jaren '20 ligt dat helemaal anders. Deze worden niet meer uitgegeven en zijn vaak onvindbaar.

Door de verlenging van het auteursrecht zal Eldred minstens tot 2019 moeten wachten vooraleer hij de gedichten uit *New Hampshire* zal kunnen opnemen in zijn bibliotheek. Hetzelfde geldt voor alle andere werken die na 31 december 1922 werden uitgegeven. Eldred vond dit onredelijk en besloot de strijd aan te gaan met de “Copyright Term Extension Act”.

De zaak trok de aandacht van een grondwetsspecialist en universiteitsprofessor uit Harvard: Lawrence Lessig. Volgens de Amerikaanse grondwet heeft het Congres het recht om “wetenschappen en kunsten te bevorderen door auteurs en uitvinders gedurende een beperkte periode exclusieve rechten op hun creaties en uitvindingen toe te kennen.” Maar wat is een “beperkte periode”? Tot 95 jaar na de publicatiedatum is wel heel lang en bovendien zal deze termijn in de toekomst misschien nog verlengd worden! Is de verlenging van 75 naar 95 jaar echt nuttig voor “de bevordering van de kunsten”? Of eerder een rem?

Om nieuwe werken te creëren, baseren auteurs en producenten zich vaak op bestaande werken. Denk maar aan de verfilming van boeken, het gebruik van muziek en beelden in films, sampling enz. Vooraleer je deze werken mag gebruiken, moet je eerst nagaan of ze nog beschermd zijn door het auteursrecht en eventueel de uitgevers, producenten of erfgenamen die de rechten bezitten opsporen. Vervolgens moet je met hen onderhandelen over een gepaste vergoeding en een licentiecontract opstellen. Voor recente werken is dat niet eenvoudig, voor werken uit de jaren '20 of '30 is het vaak onbegonnen werk .

Dankzij het internet is het technisch mogelijk om een moderne bibliotheek van Alexandrië uit te bouwen met teksten, films, foto's, televisie-uitzendingen, muziekopnames enz. Alleen staat het auteursrecht in de weg. Auteurs en kunstenaars moeten aangemoedigd worden om nieuwe werken te creëren en producenten om daarin te investeren en hun werk verdient bescherming. Maar daar gaat het hier niet over, want de werken waarvan de beschermingsduur verlengd werd zijn al tientallen jaren oud en hebben meestal geen commerciële waarde meer.

Overigens waren niet alle producenten voorstanders van de verlenging van de beschermingstermijn. De Hal Roach Studios bijvoorbeeld, die de rechten op de Laurel en Hardy-films bezaten, vreesden dat veel films uit de jaren '20 en '30 definitief verloren zullen gaan door de wettelijke problemen om ze te digitaliseren.

Lawrence Lessig was de mening toegedaan dat het auteursrecht in deze omstandigheden geen motor is van innovatie, creativiteit en vrijheid van meningsuiting, maar integendeel remmend werkt. Eldred en Lessig vochten de Copyright Term Extension Act dus aan voor het Hoogerechtshof, maar zonder succes.

CREATIVE COMMONS

Lessig zocht dan inspiratie bij de open source software en richtte de organisatie Creative Commons (CC) op. Creative Commons wil de verspreiding van kunstwerken bevorderen en het mogelijk maken om ze te gebruiken of bewerken voor de creatie van nieuwe werken. CC hoopt op deze manier het publiek domein, dat als gevolg van de lange duur van het auteursrecht erg beperkt is, te versterken.

Creative Commons biedt verschillende licenties aan waarmee auteurs, kunstenaars en producenten toelating kunnen geven om hun werken wereldwijd en zonder beperking in de tijd gratis te gebruiken.

De licenties kunnen elk gebruik, zonder enige beperking, toestaan, of bepaalde beperkingen opleggen: geen commercieel gebruik, geen aanpassingen, of nog de verplichting om een identieke licentie te geven voor eventuele bewerkingen.

Opgelet: deze licenties kan je niet ongedaan maken. Eenmaal toegekend, is het niet mogelijk om van idee te veranderen en de licentie weer in te trekken.

De morele rechten blijven altijd in bezit van de kunstenaar. Hij kan zich bijvoorbeeld verzetten tegen elk gebruik dat zijn eer of reputatie in gevaar brengt (zoals voor politieke redenen). De CC-licenties verplichten de gebruikers ook om de naam van de auteur te vermelden.

Maar welk belang kan een auteur, kunstenaar of producent erbij hebben om een gratis licentie te verlenen voor het gebruik van een werk waar hij zijn ziel, tijd en geld in geïnvesteerd heeft? Hij kan daar verschillende redenen voor hebben. Misschien wil hij vooral een idee, politiek standpunt of wetenschappelijke theorie verspreiden. Of vindt hij dat bewerkingen en remixes een meerwaarde voor zijn werk betekenen. Of hij heeft zijn werk met overheidsgeld gemaakt en wil het ter beschikking stellen van de gemeenschap. Sommigen gebruiken CC ook als economisch model. Het is bijvoorbeeld mogelijk om een CC-licentie te gebruiken voor de promotie van boeken of cd's en deze tegelijkertijd in de winkel te verkopen, of je brood te verdienen met concerten, of een vrijwillige bijdrage te vragen aan het publiek, of te wachten met het gebruik van de CC-licentie tot je werk commercieel niet meer interessant is.

En wat als de auteur, kunstenaar of producent lid is van een beheersvereniging zoals Sabam, Sacd, Scam, Sofam, PlayRight of Simim? Kan je met CC-licenties werken en tegelijkertijd auteursrechten (of naburige rechten) innen?

Dat is alvast geen probleem voor de wettelijke licenties (thuiskopie, reprografie, leenrecht, billijke vergoeding). Voor literatuur, beeldende kunsten en fotografie is er ook niet echt een probleem wat de andere exploitaties betreft (publicaties, verspreidingen via internet, merchandising enz.), omdat de auteursverenigingen normaal gezien geen auteursrechten factureren zonder de toestemming van de auteur. In andere sectoren (muziek, theater, dans en audiovisuele werken) zijn er wel potentiële conflicten. Auteurs die zich aansluiten bij Sabam, Scam of Sacd verliezen immers het recht om zelf toelating te geven voor het gebruik van hun werk. In principe kunnen ze dus niet langer zelf de rechten van hun films, composities, theaterstukken of choreografieën (met een CC-licentie) beheren. Daar bestaat wel een (gedeeltelijke) oplossing voor: de auteurs kunnen lid worden voor bepaalde rechten, zoals de rechten voor de wettelijke licenties, radio-uitzendingen en kabeldoorgifte, maar andere rechten, zoals voor concerten, opvoeringen, verspreidingen via internet en reproducties, uitsluiten. Voor meer informatie hierover verwijzen we naar de betrokken organisaties.

Eldred en Lessig zijn er niet in geslaagd om de *Copyright Term Extension Act* te doen vernietigen, maar hun actie leidde wel tot de oprichting van de organisatie Creative Commons, die de auteurs helpt om hun werk zoveel mogelijk te verspreiden en gebruik te maken van bestaande werken zonder veel juridische complicaties. Creative Commons is een handig instrument voor de bevordering van de kunsten en dat is precies ook de oorspronkelijke bedoeling van het auteursrecht.

Dirk Vervenne

BRONNEN

Lawrence Lessig, *Free Culture*, The Penguin Press, 2004 (<http://www.free-culture.cc/freeculture.pdf>)
(originele versie)

Lawrence Liang, *Guide to Open Content Licenses*, Piet Zwart Institute (Willem de Kooning Academy Hogeschool Rotterdam), 2004

Meer informatie over de CC-licenties vind je op www.creativecommons.be of www.creativecommons.org

---